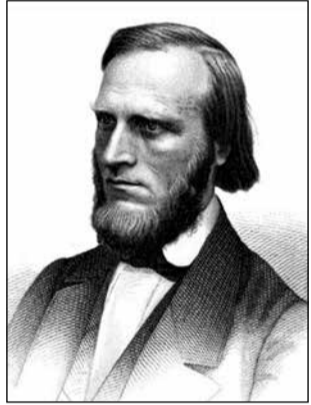

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного
музею України,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий
співробітник

200 років від дня народження Карла Шмідта (Karl Schmidt, 1819–1864), німецького педагога, історика педагогіки

Карл Шмідт народився 7 липня 1819 в Остерніенбурзі. Закінчив місцеву сільську школу, в 1834 вступив до гімназії в Кетені, а у 1841 – до університету Галле, де вивчав філософію і богослов'я, зацікавившись тоді ж ідеями Гегеля. У 1844 переїхав до Берліна, в 1845 став помічником вчителя в гімназії Кетена. Потім деякий час був пастором, але у 1850 остаточно склав з себе духовне звання і став учителем.

У 1854 з'явилася його «Книга про виховання», в 1858 – «Лист до матері про фізичне та духовне виховання дітей», в 1857 – «Гімназійна педагогіка», в 1860 – «Історія виховання і навчання», а в 1862 – найважливіша – 4-томна праця «Geschichte der Pädagogik dargestellt in weltgeschichtlicher Entwicklung und im organischen Zusammenhang mit dem Kulturleben» («Історія педагогіки, викладена у всевітньо-історичному розвитку і в органічному зв'язку з культурним життям народів»). Зміст книги: Т. 1. Історія педагогіки дохристиянської доби. Т. 2. Історія педагогіки від Христа до реформації. Т. 3. Історія педагогіки від Лютера до Песталоцці. Т. 4. Історія педагогіки від Песталоцці до теперішнього часу.

Цей твір сприяв широкій популярності автора і в XIX ст. посідав одне з перших місць серед творів з історії педагогіки. Основна думка Шмідта зводилася до того, що педагогіка має бути по суті лише «прикладною антропологією». Його ідеї сучасники вважали надто ліберальними, навіть антиклерикальними. Він, колишній пастор, вважав, що народна школа має разом із церквою піклуватися про виховання, однак не підпорядковуватися церкві.

Карл Шмідт прожив лише 45 років, і тільки після смерті вийшла друком ще одна його ка-

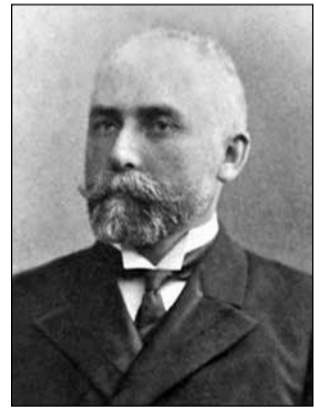
Липень 2019. Постаті

пітальна двотомна праця «Die Anthropologie» (Антропологія). Шмідт висунув думку, що основою педагогіки має стати антропологія: щоб виховувати людину, треба вивчати її природу, оскільки людина, будучи частиною природи, підкоряється її законам. Вчений критично ставився до спроб створення вчення про людину лише на основі якоїсь однієї науки, чи то психології, фізіології чи навіть філософії. Антропологічна педагогіка Шмідта розглядає виховання людини як єдність індивідуального, національного і гуманістичного компонентів. Ідеї виховання – в розвитку духу, однак не можна перевищувати внутрішні сили духу, перевантажувати духовні можливості людини. З цим пов'язані етапи виховання – спілкування з матір'ю, сім'єю, потім – зі своїм народом і людством, переходячи до проблем вічності. Особливого значення К. Шмідт надавав у вихованні матері.

У 1863 Шмідт був призначений директором учительської семінарії в Готі. Результатом нового кола його спостережень з'явилися книги «Історія народної школи і вчительської семінарії Готського герцогства» (1863) і «До реформи учительської семінарії та народної школи» (1863). У 1863 Шмідт залишив викладання і очолив раду з початкової освіти герцогства Гота.

Помер Карл Шмідт 8 листопада 1864 р.

150 років від дня народження Володимира Лазурського (1869–1947), українського літературознавця, педагога

Володимир Федорович Лазурський народився 8 липня 1869 в Переяславі Полтавської губернії (нині Переяслав-Хмельницький Київської області). Батько був учителем грецької і латини, а згодом – головним протоієреєм Полтави. Володимир та його молодший брат Олександр навчалися в класичній чоловічій гімназії в Лубнах. Згодом Олександр Лазурський (1874–1917) став видатним психологом.

У 1888 В. Лазурський став студентом історико-філологічного факультету Московського університету. Провідну роль у становленні особистості В. Лазурського відіграв видатний літературознавець Микола Стороженко. У 1895–1901 викладав у московських гімназіях і водночас був домашнім учителем синів Льва Толстого Михайла і Андрія в Ясній Полянці.

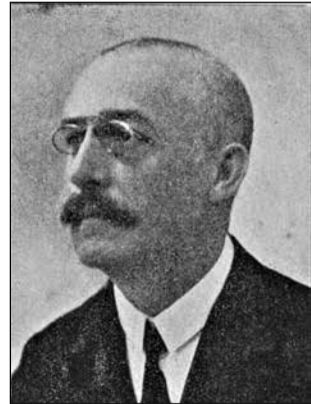
У 1901 розпочав викладацьку кар'єру на посаді приват-доцента кафедри західноєвропейської літератури історико-філологічного факультету Новоросійсько-

го університету. До 1920 викладав курси з історії середньовічної літератури, літератури ренесансу і неокласицизму, англійської літератури XVII–XVIII ст., досліджував творчість Шекспіра, Шіллера, Байрона. З відкриттям Одеських Вищих жіночих курсів В. Лазурський проявив себе як досвідчений викладач навчального закладу, де він тривалий час обіймав посаду секретаря професорської Ради. З 1920 до 1930 був професором Одеського інституту народної освіти. У 1944 В. Лазурського було заарештовано за звинуваченням у антирадянській діяльності під час нацистської окупації, але згодом справу було закрито за відсутністю доказів. Після війни продовжував працювати в Одеському державному університеті.

У 1908 В. Лазурський одружився зі студенткою історико-філологічного факультету жіночих курсів Наталею Богомолець – двоюрідною сестрою академіка Олександра Богомольця. У період Української революції 1917–1921 років Лазурські приділяли значну увагу театральній царині та мистецтвознавчій сфері. Найбільш помітним їх заходом Лазурських стало заснування в Одесі «Українського художнього товариства ім. Марії Заньковецької», почесним членом якого стала сама М. Заньковецька. Товариство було зареєстровано у березні 1918 і подавало себе як організація, що намагалася розвинути і популяризувати українське мистецтво у всіх його формах. Марія Заньковецька для подружжя Лазурських була духовним орієнтиром. У грудні 1922 В. Лазурський знімався їй у листі: «Для мене Ви – уособлення найкращих здобутків, яких може досягти в мистецтві український народ. Я дуже засмучений, що життя проходить і слабнуть творчі сили. Озираючись навколо – вирує нове життя, а в нім усе найкраще, що ми могли дати людям. У новому українському світі Ви будете жити вічно. Для таких, як Ви, немає старості, немає смерті».

Помер Володимир Лазурський 1 травня 1947 в Одесі.

140 років від дня народження Івана Брика (1879–1947), українського філолога, історика, педагога

Іван Станіславович Брик народився 8 липня 1879 у м. Устрики-Долішні (тепер Польща). Освіту здобув у Перемишльській гімназії (1891–1898), університетах Львова (1898–1901), Лейпцига, Праги (1901–1902), Відня (1902–1903). У Віденському університеті одержав науковий ступінь доктора філософії (1903). Володів польською, чеською, російською, німецькою,

французькою, італійською, англійською мовами.

Після закінчення Віденських студій І. Брик не продовжив університетської кар'єри, а виявив бажання скласти іспит на посаду вчителя середніх шкіл. Водночас узяв участь у діяльності «Українських Наукових Курсів» (1904) у Львові, де читав українську граматику. Відбувши 1905 р. військову службу, працював викладачем української мови і літератури в українських та польських гімназіях Львова, був професором Львівського таємного українського університету.

1921, після створення приватного українського університету у Львові, почав викладати україністику і славистику. Разом з педагогічною працею Іван Брик багато уваги приділяв громадській роботі, насамперед у «Просвіті» – був членом головного комітету, секретарем, директором канцелярії, головою товариства.

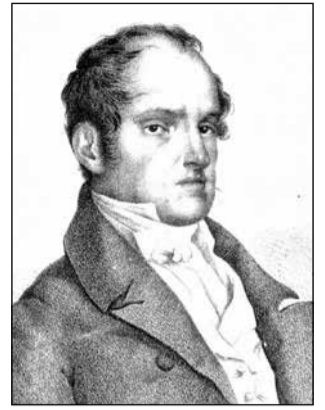
Іван Брик цікавився питаннями української і слов'янських мов, літературними здобутками європейських народів, глибоко вивчав історію української літератури, українсько-слов'янські культурні взаємини тощо. Серед слов'янознавчих досліджень І. Брика виділяються роботи з богемістики та українсько-чеських зв'язків. Вартими уваги є думки І. Брика про важливість національного виховання. У праці «У 75-ліття Шевченкової смерті: Т. Шевченко – самоосвітник» він писав: «Дрібні матеріальні недостатки в порівнянні з недостатками душі. А на ці недостатки він дав і лік, а саме: освіту, але освіту розумну, яка дає не тільки знання, а й виховує, розбуджує почуття національного обов'язку, сталить характер, підносить морально. Такої освіти не дає офіційна школа, бо вона не виховує національно, не розкриває в людині вроджену їй таку природну любов до своєї мови, народу, землі, минулого, тощо – не робить людей добрими, характерними дітьми своєї вітчизни, а ломить їх і виховує на тих «неодолюдків», «п'явок», що «помагають москалеві на Україні господарювати, рідну матір катувати». Педагог наполягав на необхідності й важливості рідномовної освіти: «Новітня зброя – се освіта люду. Правдиву освіту дає тільки рідна мова, ясну будучність народу готувить тільки любов свого рідного люду, злука простолюддя і інтелігенції. Без того мертвота і повільна, але певна смерть».

На дослідницько-науковій орбіті Івана Брика було немало розвідок-портретів, присвячених літературним постатям. Так, малознані грані життя Б. Грінченка розкрито у працях «Борис Грінченко: праця і заслуги» (1910), Ю. Федьковича – «Федькович у «Просвіті» (1934), О. Огоновського – «Омелян Огоновський: у 100-ліття народин великого громадянина» (1933) та ін.

Помер Іван Брик 17 вересня 1947 р. у м. Ландек (Австрія).

230 років від дня народження Василя Априлова (1789–1847), болгарського громадсько-політичного діяча, педагога і письменника

Василь Априлов народився 21 липня 1789 в Габрово. Від 1811 проживав в Одесі, де розгор-

нув успішну торгово-промислову діяльність, кошти від якої витрачав спочатку на допомогу грецьким борцям за незалежність. Під впливом книжки українця Ю. Венеліна «Давні і сучасні болгарі...» остаточно сформувався як болгарський просвітитель.

Разом зі своїм співвітчизником Н. Палаузовим, який також проживав у Одесі, В. Априлов залучав болгарську молодь до навчання в одеських та інших навчальних закладах України. Зокрема, в Одеській та Херсонській духовних семінаріях, Рішельєвському ліцеї та інших навчальних закладах за їх підтримки здобули освіту кілька майбутніх діячів болгарського національно-визвольного руху. В Одесі він написав і видав болгарською мовою низку своїх праць, зокрема «Болгарські книжки, або Якому слов'янському племені власне належить слов'янська азбука», «Денница (Зарядниця) новоболгарської освіти» (у двох книгах), «Болгарські грамоти...», «Думки про сучасну болгарську освіту» та інші, в яких пропагував патріотичні ідеї і розглядав національну освіту як першооснову в боротьбі за національне визволення Болгарії з-під турецького ярма.

Повернувшись у Болгарію, приєднався до національно-визвольного руху, прагнув підняти народну освіту. 1835 разом з Н. Палаузовим заснував у Габрові першу в країні народну школу, навчання в якій велося болгарською мовою за ланкастерською методикою. За зразком цієї школи відкривалися пізніше усі болгарські школи.

Василь Априлов раптово помер 2 жовтня 1847 в румунському місті Галац на шляху з Болгарії в Одесу. Спочатку він був похований в Галаці, але потім перепохований у дворі школи в Габрово, яка носить його ім'я.

1849 в Одесі було видано «Духовное завещание Василия Евстафьева сына Априлова». Видання є друкованим варіантом заповіту «ніжинського грека», «родом болгарина» Василя Априлова. У своєму заповіті Василь Априлов писав, що бажає «розпорядитися ... майном так, щоб воно ... могло бути вжито ... до освіти ... співвітчизників, болгар, що становлять одне плем'я з іншими слов'янськими племенами, але яке відстало від них в освіті і вченості ...». «Мета моя така, – писав Априлов, – щоб співвітчизникам моїм, болгарам, ... надати певну допомогу в освіті і вселити прихильність до наук».

У 1935 у Габрово перед будівлею школи, заснованої на кошти Априлова, встановлено пам'ятник педагогу.

У 2016 на честь Василя Априлова в центрі Одеси, де він жив, відкрили меморіальну дошку.